

Bijesne ovce

Katja Lange Müller

Bijesne ovce

prevela s njemačkog
Štefica Martić

Fraktura

traduki^T

Objavlivanje ovog djela omogućeno je uz potporu literarne mreže TRADUKI, čiji su članovi Savezno ministarstvo za europske i međunarodne odnose Republike Austrije, Ministarstvo vanjskih poslova Savezne Republike Njemačke, švicarska Zaklada za kulturu Pro Helvetia, KulturKontakt Austria, Goethe-Institut, slovenska Javna agencija za knjigo JAK, Ministarstvo kulture Republike Hrvatske i Zaklada S. Fischer.

Naslov izvornika *Böse Schafe*

© 2007 by Verlag Kiepenheuer & Witsch GmbH & Co. KG,
Cologne/Germany

Copyright © za hrvatsko izdanje Fraktura, 2013.

© za prijevod Zaklada S. Fischer po nalogu programa TRADUKI

Sva prava pridržana. Ni jedan dio ove knjige ne smije se reproducirati u bilo kojem obliku bez prethodnog dopuštenja nakladnika.

ISBN 978-953-266-472-0

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 836488

*Ustani, čovječuljak,
ustani, čovječuljak,
pokaži malo noge*

**(s japanskog;
autor nepoznat)**

I

Ležimo na dva madraca, ne bok uz bok, ali ipak glavu uz glavu. Arterija iznad tvoje sljepoočnice pulsira u moj obraz. Tvoja kosa dodiruje moj nos, no ne škaklja, samo miriše – na šampon i na tebe. Već minutama ili satima jedva da se mičemo, ništa ne govorimo, plitko dišemo. Tvoje su oči zatvorene, moje gledaju gore u otvoren prozor u kojem se ne ukazuje ništa osim komada neba bez oblaka, ni svijetlog ni tamnog. I ako sam se uopće nešto htjela pitati, onda jedino sviće li ili se smrkava. Ne osjećam se ni umornom ni razbuđenom, ni teškom ni laganom, ne moram ni pušiti ni jesti, ni piti ni ići na zahod. Nemam potrebu za distancom, ali ni želju da te zagrlim. Slobodna sam, ne *za* sve, nego *od* svega, pa ipak ne i usamljena...

Taj se film vrti čim pomislim na tebe, na nas. Gledam ga i u njemu istodobno vidim i sebe, pojavljujem se (glumim bi doista bila pogrešna riječ) ne kao žena ka-

kva sam sad, nego kakva sam bila prije mnogo godina: mlađa, ljepša i najčešće pokraj tebe.

Ne mogu unatrag vraćati taj već pomalo izbljedjeli i izgrebeni film, mogu ga samo ubrzavati ili usporavati, zadržavati sekvence koje mi se sviđaju sve dok sablasti sasvim ne nestanu, jer opet zvoni telefon ili poštar, ili sam ja, ničim ometana, pristala danas uz bližu, sutra uz dalju obalu sna.

Što film dulje traje, to postaje oskudniji događajima; i možda i nije najbolja usporedba s televizijskim ili kinofilmom koji se zapinjući vrti, možda te slike što mi jedna za drugom trepere pred očima prije pripadaju seriji ne osobito oštih pa stoga sličnih dijapozitiva, čiji nehوتيčni, nikad identični slijed ovisi o treptajima mojih očiju, o tome kada i koliko se često one zatvaraju, otvaraju, zatvaraju... U prozoru komad sumračnoga neba bez oblaka i zvijezda, u stražnjem dijelu moje sobe jarko crveno presvučeni madraci, naša mirna tijela, mi na ulicama Berlina, ti kod Joea, ja ispred sanduka sa starim stvarima..., samo snaga moje sposobnosti predočavanja stvara svaku od tih slika pojedinačno i sve skupa, što bi jednako opravdalo metaforu filma kao i onu dijapozitiva kad tu ne bi bilo još i mirisa tvoje kose, ljepljive topline tvoje sljepoočnice i mog obraza, našeg asinkronog disanja i slobode koja obećava nepo-

stojanje bilo kakve potrebe, koju sam osjećala i uvijek je nanovo osjećam, a koju, otkad sam je prvi put doživjela, nazivam srećom, obmanjujuće nedramatičnom srećom koja mi se vraća sa svakim sjećanjem na to.

Jesam li se trebala raspitivati o *tvojim* osjećajima u vrijeme dok se naš film stvarno vrtio, dok smo još *mogli biti* fotografirani, makar si se najčešće ponašao kao da se oni ni tebe ne tiču? Jesi li uopće mogao govoriti o svojim osjećajima? Ili si jednostavno nalazio da je takvo nešto lakše izraziti fizički, pogledima, mimikom, gestama – i pokatkad kitom. Jesam li se ikad usudila upitati te što se krije iza ponosnog izraza bijelog medvjeda na tvom licu, iza tvoje odsutne ravnodušnosti, tvojih rijetkih napadaja aktivnosti ili ljubavi? Kad sam to htjela znati, a često sam htjela, odgovarajuću sam rečenicu maskirala u navodno najtipičniju od svih jednostavnih ženskih upitnih rečenica: O čemu razmišljaš? Tvoj je još šturiji i tipično muški odgovor gotovo uvijek glasio: “Ni o čemu.” Ili: “Ni o čemu određenom.”

Ne, u pričljive sigurno nisi spadao, bio si šutljiv i, što je još važnije, suzdržljiv. Komunicirao si – u svojim boljim trenucima – natuknicama i sloganima, posebno

naglašavanim izrekama, ali volio si čitati fantastične romane, najdeblje koji su se mogli nabaviti. Tebi su riječi lakše išle u oko i od ruke negoli preko usana; izučio si slovoslagarstvo, kao i ja.

Sinoć sam se opet nafiksao, prvi put nakon cijele vječnosti. Prekrasno je biti slobodan, i sunce je tako toplo. Ali, moram se okaniti tog hobija, sasvim. U planu je: pobrinuti se za lov, trenirati karate, naći vlastitu gajbu.

Pitaš se zašto ti citiram ono što si sam napisao? Zato što je školska bilježnica s tvojim nedatiranim zabilješkama, koju za sve vrijeme što smo ga skupa proveli nikad kod tebe nisam vidjela, onda meni dopala, i što ne znam sjećaš li se – i ako se sjećaš, koliko dobro – svojih točno osamdeset devet rečenica u kojima se moje ime nijednom ne spominje i koje ću ti ipak, ili upravo zbog toga, ponoviti, ne kronološki, ali riječ po riječ, sve do kraja naše priče.

Ah, Harry, da je ta bilježnica dospjela u ruke nekome drugom i da je taj bio dovoljno znatiželjan da je i pročitao, on ni slutiti ne bi mogao da sam ikad postojala u tvom životu, koji je bio i jest moj.

II

Naš je susret bio slučajnost. Što drugo? Pa, možda ipak nešto poput sudbine, jer jednako smo se mogli i mimoći. Onog dana kad su se naši putevi sreli, nisi bio sam, a meni još nije bilo prošlo dvanaest mjeseci kako sam otišla odande gdje sam se rodila i živjela do svoje trideset devete godine.

Također se u svako doba mogu sjetiti scena u kojima sam se zatekla onoga sedamnaestog travnja 1987. godine, a možda i ti – barem u prvim satima; i za razliku od slika iz filma ili s dijapozitiva na kojima je idila s madraca, ove svaki put postaju sve jasnije i sa sve više detalja, i upravo su mi sad gotovo doslovno pred očima, kao da se nisu dogodile, nego kao da su izmišljene, rezultat moje mašte kojom zapovijeda silna čežnja.

Podzemna željeznica zaustavila se na Nollendorfplatzu, izašla sam i ponovno se obradovala prostranstvu što mi se bacalo pred noge, gotovo opustjelom, obrubljenom kioscima s kebabom, kafićima, dućanima s jeftinom robom i štandovima s cvijećem, a i tome što

sam dan prije izgubila samo sitniš, skupa s jeftinim novčanikom, ali ne i dokument koji je izbjeglici iz DDR-a, koja je ušla preko prihvatnog logora Marienfelde, davao pravo na besplatno korištenje svekolikim javnim prijevozom cijelu godinu. Proljetno je sunce visoko s neba bacalo blještavu, gotovo bijelu svjetlost na trg što je nakon južine, koja ipak nije donijela kišu, istovremeno izgledao i bezazleno i oronulo; i još uvijek vidim i ono dijete, mršavu djevojčicu u fluorescentno zelenoj jakni koja mi je slijeva ušla u vidno polje, kako vuče svoju torbu za tjelesni i očito nema volje markirati.

S police kraj kioska zgrabila sam zgužvani, ali još važećeg datuma *Bingo-BZ* koji je njegov prethodni vlasnik, vjerojatno nalazeći neprimjerenim jednostavno baciti nešto što je plaćeno i još uvijek upotrebljivo, ostavio ondje – za nekoga poput mene, jer tad sam voljela čitati tračerske i horor-priče, tiskane u uskim stupcima ispod napadnih i ponekad vrlo komičnih naslova.

Prelistavajući novine, s cigaretom u ustima, išla sam prema svome cilju, kadi u kupaonici jednog socijalnog radnika koji se doselio iz Bavorske i koji mi se sviđao – kad ste iza ugla banuli vi, ti i tvoj prijatelj. Čudno ste se ponašali, razuzdano, čak suludo; poput pasa koji su

se otrgli s lanca, ali tek jednu noć spavali ispod tuđeg prozora i još nisu sasvim izgledniji; no to svjetlucaje u njihovim zjenicama, ta ludost kojom jedan drugog održavaju u raspoloženju, ipak ukazuje na to da će uskoro spoznati i platiti cijenu slobode.

Bili ste lijepi muškarci, obojica, ti plavook, blijed, pepeljasto plave kose, onaj pokraj tebe maslinaste puti, s kovrčavom smeđom kosom, sunčanim naočalama, malom srebrnom naušnicom. A da su majice, razvučene na vašim širokim plećima, potjecale iz robnog skladišta dobrotvorne udruge, za to tada još nisam imala oko.

Mora da sam i ja vama, iako nenašminkana i krupna tijela, sakrivenoga u haljinu koja se znakovito nazivala vreća-haljinom, jednako upala u oči kao i vi meni, jer ste stali, ti s moje lijeve, onaj drugi s desne strane.

“Onda, lutkice, kamo ćeš?” rekao si, tako jasno otežući da sam na trenutak pomislila da si već popio tri-četiri piva. Ali u tvom dahu, koji sam mogla osjetiti jer ti se lice dok si govorio primaknulo mome, nije bilo ničega kiselkasto alkoholnoga, ali jest nešto zbog čega sam dobila želju za kakaom. Ne znam više što sam ti odgovorila, izraz lutkica nije promašio željeni učinak, pogotovo stoga što me naveo na zaključak da si, unatoč svome iritantno sporom načinu izražavanja, kojim si

se trudio čisto artikulirati, mogao biti samo Berlinac, ali ne onaj koji je naučio govoriti u istočnome dijelu. Tako mladog i tako klišeizirano lukavog sunarodnjaka ili, bolje rečeno, sugrađanina, s ovu stranu Zida nisam bila srela sve do onoga dana kad sam slučajno naišla na vas. Ono malo ljudi koje sam u mjesecima nakon Marienfeldea pobliže upoznala bilo je – kao i Bavarac s kadom – s juga Njemačke i na *samostalno političko jedinstvo* gledali su kao na neku vrstu tranzicijskog logora u kojem se moglo studirati i sasvim legalno ignorirati “poziv za domovinu”, “prisegu na zastavu”, kako smo to govorili mi “s druge strane”. Potrajalo je neko vrijeme dok nisam shvatila da se ti drugi bitno ne razlikuju od mene, “bivše stanovnice ruske zone”, da su i oni od nečega pobjegli, da, da su svi koji su se amo doselili, sjeverni, južni, zapadni i istočni Nijemci, skupa s Turcima, Talijanima, Grcima, Kinezima, Francuzima, Amerikancima... činili oko polovinu onoga dijela moga grada u kojem nisam rođena.

Na praznoj stranici, odnosno unutarnjoj naslovnici prve knjige koju sam kupila kao piratsko izdanje od prvoga novog novca u jednoj krčmi početkom prosinca 1986., zapisala sam:

Otkad s topografijom istočnog dijela u sjećanju hodam zapadnim dijelom Berlina, znam da je taj grad

doista *jedan*; nekadašnje kuće s obje strane nalikuju jedne drugima, isto kao i one koje su izgrađene nakon rata. Berlin me, Istočni i Zapadni, podsjeća na u žurbi kupljen poklon, na bombonijeru iz robne kuće koja se tjednima povlači uokolo jer njezin sadržaj nije osobito ukusan (ovdje biste rekli “slastan”). U utorima plastičnog reljefa, s već posivjelom skramom ili zagrizene pa bezvoljno ostavljene, desno leže gole, lijevo zlatno umotane praline, no sve iste kad su odmotane – u dlaku, moglo bi se reći, kad bi praline imale dlaku.

A na listu kalendara od četrnaestog ožujka 1987., kojim sam u istoj knjizi označivala stranice, zapisala sam i sljedeće dvije rečenice:

Hodam uokolo, gledam ljude i mislim: taj i taj i ta i ta... i oni su jednom došli ovamo kako bi se odmah vratili ili nastavili putovanje, najkasnije posljednjim vlakom. Ali svi vlakovi odavno su otišli, a posljednji nikad nije krenuo; otad smo na putu kolodvorom, a on se zove Westberlin – Zoologischer Garten.

“Ja Harry, ovo Benno”, rekao si i naklonio se kao djevojčica, ne kao dječak. A ja sam Soja, dodala sam – prilično nevoljko jer sam strahovala da će opet, kao gotovo svaki put kad bih se ovdje na Zapadu nekome predstavila, odmah nastati veliko hihotanje. – “Soja? Ah, i kako

dalje? U zrnu ili umak?!” Samo sam jednom pokušala objasniti da nisam ja odgovorna za vlastito ime, nego moja majka, jer ona je i “u teškim satima” svoga “prvog poroda”, i osobito tada, bila prinuđena misliti na svog idola, “partizanku Soju Kosmodemjanskaju, koju su ubili njemački fašisti”, a koja je meni trebala kao “zvijezda vodilja osvjetljavati životni put” – i tad sam izazvala još veći smijeh.

No vi se niste smijali više nego prije. “I, Soja”, rekao si ti, “što ćemo sad? Hoćemo li na kakao?”

Pogled kojim sam odgovorila na tvoj morao ti je pokazati koliko sam se osjećala zatečenom. Otkud si znao koje je asocijacije u meni izazvao miris tvog daha? Vaš me smioni nastup ionako zbunio, ali da mi sad netko još i čita misli, to me se dojmilo tako neugodno, ali i uzbudljivo, pogotovo što si taj netko bio ti. Počela sam mahati rukama kao da bih tako mogla odlepršati ili vam barem na tako plah način pokazati da vam nešto fali u glavi. Nešto me privlačilo k tebi, a istodobno nešto i opominjalo: skućena tromost srca, koja se zapravo temeljila na iskustvu. Ne stoje li pustolovine, kako je jednom rekla moja baka, na koncu samo puste love?! Osim toga čekala me Christophova kada; pa uopće se nisam osjećala dovoljno svježom za tako nejasnu želju koja me spopala i htjela baciti tebi oko vrata.

Ili je u mene upuzavala kroz pupak – poput plina koji se nakupljao i širio iza ošita i već mi počeo dizati raspoloženje?

Ne, ne mogu, rekla sam. Čekaju me.

“Okay”, očito je s olakšanjem rekao tvoj pratilac, koji dotad nije ni progovorio – i uhvatio te za rukav, tako grubo da je mekana tkanina na neki način doista jauknula, jer ti si i dalje stajao, ne dajući se odvući, kao što se ni meni nije dalo otići. Pa ipak sam učinila ono na što su me prisilili moji oprečni osjećaji; počela sam trčati, okrenute glave, ne skidajući s tebe pogleda i dovikujući ti: možda kasnije.

Tad si se otrgnuo tako da ti se rukav poderao poput papira, potrčao si za mnom i stigao me: “Dobro, točno u tri, točno ovdje”, rekao si oštro, gotovo prijeteći, i prestao me pratiti tek kad sam, budući da sam već udarila u jednu prolaznicu, zaključila da mi je ipak bolje gledati ispred sebe.